

Retrospectieve Verklaring van Uitzonderlijke Universele Waarde

Vastgoed	Droogmakerij de Beemster (Beemster Polder)
Staatspartij	Nederland
Id. N°	899
Datum van inscriptie	1999

Korte samenvatting

De Beemster Polder is een cultuurlandschap ten noorden van Amsterdam, daterend uit begin 17e eeuw, en een buitengewoon voorbeeld van teruggewonnen land in Nederland. Het is ontstaan door het leegpompen van het Beemstermeer in 1612, met het doel om nieuwe landbouwgronden en ruimte voor bewoners te scheppen, en om overstromingen in dit laag liggende gebied tegen te gaan. Het betekende ook een kapitale investering in land. Er was al eerder land teruggewonnen, maar technische verbeteringen in de technologie van windmolens maakten ambitieuzere ondernemingen mogelijk. De Beemster Polder was het eerste grote project voor een gebied van 7,208 hectare. Vandaag de dag is het een goed georganiseerd landbouwgebied bestaande uit velden, wegen, kanalen, dijken en dorpen.

De polder is ingericht in een rationeel geometrisch patroon, ontwikkeld volgens de principes van ordening uit de klassieke en Renaissance periodes. Deze wiskundige landverdeling is gebaseerd op een systeem van vierkanten die een rechthoek vormen, met een ideale formaatverhouding van 2:3. Een serie van langwerpige stukken grond, van 180 bij 900 meter, vormen de basisformaten van de percelen. Vijf van deze percelen vormen een eenheid, een module van 900 bij 900 meter, en vier eenheden vormen een groter vierkant. Het patroon van wegen en waterwegen lopen van noord naar zuid en van oost naar west, met bebouwing langs de wegen. De korte kanten van de percelen zijn op elkaar aangesloten middels ontwateringskanalen en toegangswegen. De polder zelf volgt de vorm van het voormalige meer, en de richting van de vierkanten komt zoveel mogelijk overeen met de vroegere kust, zodat er geen onbruikbare percelen zijn.

Behalve het rasterpatroon van de wegen, waterwegen en landpercelen, wordt de polder omringd door een ringdijk en een ringvaart, (de Beemsterringvaart) en relatief hooggelegen wegen met bomen langs zij. Er werden verschillende dorpen gepland in deze polder, en vandaag zijn dat Middenbeemster, Noordbeemster, Westbeemster, en Zuidoostbeemster.

Er zijn beschermde monumenten zoals religieuze gebouwen, woningen en boerderijen uit de 17e tot 19e eeuw, industriële gebouwen (een molen, een smederij, waterschapgebouwen en bruggen), en vijf forten die zijn gebouwd tussen 1880 en 1920, die deel uitmaakten van de Verdedigingslinie van Amsterdam (Stelling van Amsterdam, ook Werelderfgoed).

De stolpboerderij, gebouwd tussen 1600 en 1640, is een typische boerderij in dit gebied, herkenbaar aan het verhoogde dak van de schuur, eindigend in een piramide vorm. De geometrische module van het gebouw met een typische vierkante basis komt overeen met de geometrie van de polder.

Criterium (i): De Beemster Polder is een meesterwerk van creatieve planning,, waarin de idealen van de oudheid en de Renaissance zijn toegepast op het ontwerp van het droogmakerijenlandschap.

Criterium (ii): Het innovatieve en intellectueel tot de verbeelding sprekende landschap van de Beemster Polder heeft een significante en blijvende impact gehad op droogmakingsprojecten in Europa en daarbuiten.

Criterium (iv): De totstandkoming van de polder markeert een grote stap voorwaarts in de relatie tussen mens en water in een cruciale periode van sociale en economische expansie.

Integriteit

De Beemster Polder is al een onafhankelijke geografische en bestuurlijke eenheid sinds de droogmaking in 1612. Het wordt nog steeds omsloten door een ringdijk, die ook de grens vormt van de gemeente Beemster, waardoor er een ondeelbare eenheid ontstaat met alle noodzakelijke elementen om samenlevingsverbanden te behouden en om te functioneren als een levend agrarisch landschap.

Het grid-patroon en de rationele uitleg bestaan nog, wat met name terug te zien is in: het patroon van wegen met bomen langs zij; het grondplan voor waterwegen en de ringvaart met ringdijk; de afmetingen van de percelen; de omvang van de droogmakerij; de locatie en stijl van de boerderijen en de historische structuur van de dorpen. De snelweg A7 is naderhand ingepast in het patroon van het Beemster ontwerp door de aanleg parallel aan de Purmerenderweg, die deel uitmaakt van het originele, vaste, lineaire wegenpatroon.

Het landschap is al deze tijd niet geheel onveranderd gebleven. Alhoewel een aantal landhuizen (boerderijen), met formele tuinen nog bestaan, zijn er in de 18e en 19e eeuw ongeveer 50 buitenplaatsen gesloopt en vervangen door boerderijen. Formele monumentale toegangspoorten markeren de locaties van deze gebouwen.

De methodes om het waterniveau te beheersen zijn ook veranderd. Aan het einde van de 19e eeuw, werden ongeveer 40 oorspronkelijke windmolens vervangen door drie stoomgemalen. Stoomkracht werd later vervangen door diesel en de twee overgeblevend gemalen werken nu volledig automatisch en op electriciteit.

Er zijn geen specifieke bedreigingen voor het gebied, en ontwikkeling is aan regels onderhevig. Natuurrampen, zoals overstromingen, zijn sinds 1932 teruggedrongen, toen de vroegere Zuiderzee (nu het IJsselmeer) afgesloten

werd van de Waddenzee door de aanleg van de Afsluitdijk. Toerisme activiteiten vormen geen bedreiging voor het gebied.

Authenticiteit

Er hebben geen essentiële veranderingen in de intellectuele en architecturale concepten van het originele plan plaatsgevonden sinds de aanleg van Beemster Polder. Het grootste deel van de droogmakerij wat betreft de afmetingen en verdeling van het land, is nog intact. Dit omvat het patroon van waterwegen en wegen met lanen van bomen, een ringdijk en ringvaart, de historische structuur en locatie van de dorpen, en de lintbebouwing van boerderijen aan de wegen. Dit wordt geïllustreerd door de Kopergravurekaart van Balthasar Florisz van Berkenrode (1643/44), die bijna perfect overeen komt met het huidige patroon van grote wegen, waterwegen en landpercelen. De karakteristieke visuele ruimte en openheid van het landschap zijn vrijwel overal herkenbaar. Het functionele agrarische gebruik van de polder bestaat ook nog steeds. Het oorspronkelijke doel tot graanproductie veranderde langzamerhand in weiland, en momenteel wordt het land hoofdzakelijk gebruikt voor het beweiden van vee, groente- en fruitteelt en bloembollenteelt.

Traditionele materialen zoals baksteen en hout worden nog steeds gebruikt. Bovendien wordt de vorm van huizen behouden, door, bijvoorbeeld, het in stand houden van de traditionele zadeldakken.

Instrumentarium voor bescherming en beheer

De verschillende eigendommen op het 7,208 hectare land zijn zowel publiek als privé bezit. Conservatie is de gedeelde verantwoordelijkheid van de nationale, provinciale en gemeentelijke overheden en het Waterschap. De nationale overheid is verantwoordelijk voor de bescherming van monumenten en beschermde gebieden (stads- en dorpsgebieden), alsook het beschikbaar stellen van fondsen voor het geregeld onderhoud aan monumenten die beschermd worden van overheidswege. De kern van het historische dorp Middenbeemster is in 1985 aangewezen als een beschermd dorpsgezicht. Veel andere boerderijen en huizen, bijvoorbeeld de historische stolpboerderijen, horen bij de 89 monumenten die beschermd worden door de overheid onder de Nederlandse Monumenten Wet van 1988.

De vijf forten worden beschermd door de provincie Noord Holland (Fort Spijkerboor, Fort aan de Jisperweg, Fort aan de Middenweg, Fort aan de Nekkerweg, en Fort benoorden Purmerend).

De Beemster Polder heeft geen bufferzone.

In 2011 nam de Nederlandse overheid de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) aan. Dit beleid werd in 2012 van kracht, en regelt het behoud van Werelderfgoed als het gaat om ruimtelijke ontwikkeling in Nederland. Onderdeel van dit nationaal beleid is een specifiek onderhoudsregime (gebaseerd op de Nederlandse Wet Ruimtelijke Ordening (Wro)) voor de Beemster Polder in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro). Dit regime bevat juridische bindende regels die provincies instrueren om te garanderen dat de eigenschappen van Werelderfgoedgebieden behouden worden in de lokale ruimtelijke ordening.

De gemeente Beemster en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier zijn als gebiedsbeheerders, samen verantwoordelijk voor het behouden, beschermen en het in stand houden van de buitengewone eigenschappen van de Beemster Polder, en voor het promoten van de toegankelijkheid en de publieke belangstelling in het gebied. Een bestuurlijke overeenkomst tot samenwerking is in 2011 van kracht geworden. Hierna werd een Managementplan voor het Werelderfgoedgebied vastgesteld, samen met de vaststelling van een Structuurvisie, bestemmingsplan en een Omgevingsnota. Het Managementplan wordt regelmatig bijgewerkt. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is verantwoordelijk voor de waterwegen, het behouden van water en het onderhoud van bermen en oevers.

De gemeente Beemster heeft in 2012 een nieuw bestemmingsplan (buitengebied) gemaakt. Er is een algemeen ontwikkelingsbeleid voor de polder, gebaseerd op de bijzondere eigenschappen en specifieke identiteit. Dit beleid vormt het beslissingskader voor het behouden van de balans tussen de kwaliteiten van het erfgoed en de verschillende doelen en ontwikkelingen. Ruimtelijke interventies, voortkomend uit sociale en economische ontwikkeling, worden getoetst vanuit de Werelderfgoed status van de Beemster Polder. Specifieke projecten zorgen ervoor dat de basis principes en de resultaten van het beleid zijn opgenomen in bestemmingsplannen, de Omgevingsnota en de Structuurvisie, zodat nieuwe ontwikkelingen de kwaliteiten van het Werelderfgoed versterken.

De vroegere landhuizen worden bestudeerd op hun archeologische en erfgoedwaarde, met de mogelijkheid om in de toekomst restanten voor educatieve doeleinden zichtbaar te maken op één of meer locaties.